

ՎԵՐԱԲԱՑՎԵՑ ՂՐԻՄԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ՎԱՆՔԸ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի և ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի գլխավորած պատվիրակությունը հուլիսի 28-ին մեկնեց Ղրիմ՝ մասնակցելու Ս. Խաչ հայկական վանքի հիմնման 650-ամյակի հանդիսություններին և վանքի Ս. Նշան եկեղեցու վերածման արարողությանը:

Պատվիրակության կազմում էին Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Ս. Նավասարդ արքեպս. Կճոյանը, Ս. Հովնան արեղա Հակոբյանը՝ որպես գավազանակիր, ՀՀ Արտաքին գործերի նախարար Էդվարդ Նալբանդյանը, Մշակույթի նախարար Հասմիկ Պողոսյանը և Արտգործնախարարության Սփյուռքի կոմիտեի նախագահ Հրանուշ Հակոբյանը:

Պատվիրակության անդամները Ղրիմում նախ այցելեցին Յալթայի Ս. Հռիփսիմե հայկական եկեղեցին: Այստեղ դիմելով հավաքված հայորդիներին՝ ՀՀ նախագահն ասաց. «Եկել ենք միասին կիսելու մեր ուրախությունը, եկել ենք ասելու, որ դուք հայրենիք ունեք, եկել ենք ասելու, որ յուրաքանչյուր հարցում Ձեզ օգնելու և սատարելու ենք:

Հայաստանի Հանրապետությունը որոշակի պատասխանատվություն է կրում հայ համայնքի առջև: Հայաստանն իր հերթին ձեր կարիքն ունի, ցանկանում ենք, որ ձեր հայացքն ուղղված լինի դեպի Հայաստան: Վստահեցնում ենք, որ ձեզնից յուրաքանչյուրը տեղ և անելիք ունի: Հայաստանում դուք տուն ունեք»:

Ուկրաինայի հայոց թեմի առաջնորդ Ս. Գրիգորիս արքեպս. Բունիաթյանի գլխավորությամբ տեղի հոգևորականները ներկայացրեցին եկեղեցու վերանորոգության աշխատանքները, ապա Նորին սրբությունը հոգեհանգստյան կարգ կատարեց նշանավոր հայ նկարիչ Վարդգես Սուրենյանցի շիրմի առջև:

Հաջորդ օրը պատվիրակության անդամները մեկնեցին Ս. Խաչ վանական համալիր, որը դրիմահայ գաղութի հոգևոր նշանավոր կենտրոն էր և 14-18-րդ դարերում եղել է տեղի աթոռակալ եպիսկոպոսների նստավայրը: Վանական համալիրի գլխավոր և ամենահին՝ Սուրբ Նշան եկեղեցին կառուցվել է 1358 թ.:

1990-ական թթ. սկզբին Ղրիմի Բնքնավար Հանրապետության կառավարությունն ու պատմական հուշարձաններով զբաղվող կազմակերպությունները, դրիմահայ համայնքի դիմումներին ընդառաջելով, ինչպես նաև հաշվի առնելով այս համալիրի ունեցած պատմամշակութային կարևոր նշանակությունը՝ որոշում են վերականգնել այն և հետազոտական աշխատանքների համար մասնագետներ հրավիրում Հայաստանից:

Ղրիմի Բնքնավար Հանրապետության նախարարների խորհրդի 2002 թ. որոշմամբ Սուրբ Խաչը տրվել է Ուկրաինայի հայոց թեմի Ղրիմի հոգևոր հովվությանը:

Վանքի հիմնման 650-ամյակի հանդիսությանը դիմելով ոչ միայն Ղրիմից, այլև Ուկրաինայից, Ռուսաստանի Դաշնությունից և մի շարք այլ պետություններից այստեղ հավաքված բազմահազար հայորդիներին՝ ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանն ա-

սաց. «Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին միշտ էլ առանձնահատուկ դեր է խաղացել մեր ժողովրդի կյանքում: Դարեր շարունակ պետականության բացակայության պայմաններում հենց եկեղեցուն էր վիճակված ստանձնելու առաջնորդության առաքելությունը հայ ժողովրդի պատմական ճանապարհին: Եվ պատահական չէ, որ աշխարհի որ մասում էլ գտնվելու լինեն հայերը, նրանք միշտ կառուցել են եկեղեցիներ ու դպրոցներ: Կառուցել են ու ստեղծագործել, պայքարել են ու գոյատևել»:

ՀՀ նախագահը ներկաներին տեղեկացրեց, որ նույն օրն առավոտյան Ուկրաինայի նախագահ Վիկտոր Յուշչենկոյին առաջարկել է երկու երկրների Արտաքին գործերի նախարարություններին հանձնարարել համատեղ քայլեր ձեռնարկել Սուրբ Խաչն ընդգրկելու ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի համաշխարհային ժառանգության մեջ:

Այնուհետև Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ձեռամբ օծվեցին Սուրբ Խաչ վանքը տանող ճանապարհին կանգնեցված յոթ խաչքարերը, որոնց ամբողջությունը կազմում է «Սուրբ Խաչ» կապակցությունը: Այս խաչքարերը պատրաստվել ու փոխադրվել են Հայաստանից: Այս գեղեցիկ մտահղացման մեջ իրենց ավանդն ունեն Ղրիմ-Հայաստան ընկերակցության պատվավոր նախագահ Անուշավան Դանիելյանը և «Նիզ-Ապարան» հայրենակցական միության նախագահ, «Տիգրան Մեծ» հրատարակչատան տնօրեն Վրեժ Մարկոսյանը: Եվս մեկ խաչքար տեղադրվեց Ս. Նշան եկեղեցու մուտքի մոտ: Այն Ս. Խաչ վանքին նվիրեց և օծումը կատարեց Գարեգին Բ Վեհափառ Հայրապետը: Խաչքարի մոտ ամփոփվեց նաև մի պարկուճ, որում եղած գրության մեջ հիշվում են վանքին աջակցած բարերարների և հաստատությունների անունները:

Այնուհետև տեղի ունեցավ վերանորոգված Ս. Նշան եկեղեցու վերածնունդը ձեռամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի: Հրնթացս օծման Նորին Սրբությունը գնահատանքի իր խոսքն ուղղեց հավաքվածներին և բոլոր նրանց, ովքեր նպաստել են վանական համալիրի նորոգությանը:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՔԱՐՈՋԸ ՂՐԻՄԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻ ՎԵՐԱԲԱՅՑՄԱՆ ԱՌԻՐՈՎ

Հոգեկան անհուն ուրախությամբ ենք եկել համայն հայության հոգևոր կենտրոն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից՝ մեր հավատավոր զավակների հետ մասնակցելու Ղրիմի հայոց Սուրբ Խաչ վանքի և Սուրբ Նշան եկեղեցու 650-ամյա հոբելյանին նվիրված տոնական միջոցառմանը:

Այս նվիրական և հոգենորոգ առիթով ողջունում ենք այսօր Սուրբ Խաչ վանքի նորոգության վերաբացման արարողությանը ներկա Հայաստանի Հանրապետության նախագահ տիար Սերժ Սարգսյանին: Մեծարգո Նախագահի ներկայությունը հայոց պետական այրերի հետ վկայությունն է նրա հավատավոր հոգու և մեր Եկեղեցու հանդեպ նախանձախնդրության, ինչպես նաև՝ նորանկախ հայրենի մեր պետության խնամատարության ու գորակցության արտահայտությունը Միյուրքի մեր զավակների նկատմամբ:

ԴՐԻՄԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՇ ԿԱՆԱԿԱՆ ԶԱՄԱՆԻՐԸ

מנהל בית הספר וצוותו עם כבודו רב העדה

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ՎԱՆՔՈՒՄ ՌԻՏՍԱԳՆԱՖՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ ՕՐՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԺՈՂՈՎՐԴՅԱՆՆ

ՉԵՌԱՍԲ ԿԵՂԱԹԱՌ ԶԱՅՐԱՊԵՏԻ ՕԾՈՒՄ ԵՆ
ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԿԱՆԲԻ ԵԱՆԱՊԱՐԶԻՆ ԿԱՆԳՆԵՑԿԱԾ ՅՈԹ ԽԱՉԲԱՐԵՐԸ

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԿԱՆԲԻ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ Ս. ՍԵՂԱՆԻ ՕԾՈՒՄԸ
ՉԵՌԱՍԲ ԿԵՂԱԹԱՌ ԶԱՅՐԱՊԵՏԻ

Հայրապետական Մեր ողջունն ու օրհնությունն ենք բերում Ուկրաինայի Հանրապետության և Ղրիմի Ինքնավար Հանրապետության պետական այրերին՝ ի դեմս տիար Գրիգենկոյի հայ համայնքի հանդեպ ցուցաբերած բարեհաճ վերաբերմունքի և զորակցության համար: Հայրապետական օրհնությամբ ողջունում ենք այստեղ մեր քույր Եկեղեցիների ներկայացուցիչներին և բոլորիդ, սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ:

Տիրոջ Սուրբ Խաչը խորհրդանշող վանքի՝ Սուրբ Նշան տաճարի ուխտի առիթով հայոց հոգևոր գանձարանից քաղված ներբողի տողերն են այսօր մեր շուրթերին. «Օրհնյալ ես, քրիստոսապսակյալ սուրբ փայտ, որ երկրում բուսնելով՝ երկրի կամարներից վեր բարձրացար, անկրելին քեզ վրա կրելով՝ պտղաբերեցիր, լցրեցիր ամբողջ երկինքը և տարածությունը երկնքի ու երկրի միջև, որ ծաղկեցիր Բսրայելի ազգի մեջ, և քո պտուղներով հագեցավ ողջ տիեզերքը» (Դավիթ Անհաղթ):

Այսօր մենք աղոթքով հիշում ենք այս օրհնյալ հողում վեց և կես դար առաջ աղոթասաց Սուրբ Խաչ վանքը և Սուրբ Նշան եկեղեցին կառուցողներին: Հայրենի եզրերից բռնագաղթված հայ ժողովրդի զավակներն էին նրանք, հայոց Բագրատունյաց թագավորության վերջին մայրաքաղաք Անիից տարագիր եղած 300 000 հայորդիներ, որ հաստատվել էին Ղրիմում: Առաջին անգամ չէր, որ խաղաղասեր հայ մարդը պանդուխտի ցուպն էր վերցնում իր ձեռքին: Հաճախ են հալածել և տեղահան արել հայրենի երկրից մեր ժողովրդին: «Բայց Աստծու զորությամբ կենդանի» (Բ Կոր. ԺԳ 4) ազգիս ազատատենչ ոգին և ստեղծագործ կյանքով ապրելու ձգտումը կրկին հույս են տվել նրան՝ հաղթահարելու իրեն բաժին ընկած փորձությունները: Մեր հայրերը դիմագրավեցին արհավիրքներին, որովհետև հավատացին Տիրոջ խոստումին, որ բարի աչքով էր նայելու իրենց, ազատագրելու էր հայրենի երկիրը և աճեցնելու ու բազմացնելու էր իրենց սերունդները (հմմտ. Ղևտ. ԻԶ 9):

Հակառակ բազում դժվարությունների, ավերների, կոտորածների՝ մեր հայրերը ստեղծեցին այն ամենը, ինչ հայտնի է որպես հայ մշակույթ և հայի ինքնություն: Փառք և գոհություն Ամենակալին, որ Ղրիմի համայնքում ականատեսն ենք նույն այդ ոգուն մեր ժողովրդի զավակների, ովքեր լինելով օրինահարգ քաղաքացիները Ուկրաինայի հյուրընկալ երկրի, ապրում են Մայր Հայրենիքի և Մայր Եկեղեցու հանդեպ ունեցած սիրով՝ արտահայտված հայրենաշեն ծրագրերով և ստեղծագործ կյանքի բազում ձեռնարկներով: Արդարև, «Երանելալ է այր, որ համբերիցէ փորձանաց, զի եթէ ընտիր ևս գտանիցի, առցէ զպսակն կենաց՝ զոր խոստացաւ սիրելեաց Բւրոց» (Հակ. Ա 12):

Այսօր մենք, որպես ուխտավորներ, եկել ենք հաղորդվելու մեր հայրերի այս սուրբ ժառանգությանը, գովաբանելու նրանց ստեղծագործ, աննկուն ոգին և Սուրբ Խաչ վանքի, Սուրբ Նշան Եկեղեցու պարզևի համար Տիրոջ փառաբանելու. «Բարձր արարէք զՏէր Աստուած մեր. երկիր պազէք պատուանդանի ոտից Նորա» (Սղմ. ՂԸ 5):

Խորհրդանշական է նաև, որ Ղրիմի Սուրբ Խաչ վանքի հիմնադրման տոնակատարությունը զուգադիպում է Կիևյան Ռուսիայի մկրտության 1020-ամյա հորեյանական տոնակատարությունների օրերին: Քրիստոնեական դարձի այս մեծ իրադարձությունը մեկ ամիս առաջ տոնական հանդիսությամբ նշվեց Մոսկվայում և օ-

րեր առաջ տոնախմբվեց Կիևում՝ հոգևոր նորոգության առիթ դառնալով ողջ քրիստոնյա աշխարհի, մեզ բոլորիս համար: Աստծո շնորհների հայցով Մեր շնորհավորանքներն ենք բերում ի Քրիստոս հոգևոր մեր եղբայրներին, Ուկրաինայի Հանրապետության Նախագահ Տիար Վիկտոր Յուշչենկոյին և համայն Ուկրաինայի ուղղափառ հավատացյալներին:

Միրելի ներկաներ, Մեր քրիստոսասեր ժողովուրդների բարեկամությունը անձնուրաց սխրանքների և գոհաբերության նվիրական ակունքներ ունի: Այսօր աղոթք ենք վերառաքում առ Բարձրյալն Աստված և հիշում ենք Երկրորդ Աշխարհամարտի տարիներին ռուս, ուկրաինացի և խորհրդային Միության այլ ժողովուրդների զավակներին և նրանց հետ հայրենիքը պաշտպանող հազարավոր նահատակ հայտնիներին, ովքեր գոհվեցին Ղրիմի և Ուկրաինայի ազատագրության համար Կերչի մատույցներում: Նրանք՝ մեր նահատակ զավակները, խիզախումի և եղբայրական նվիրումի անօրինակ իրենց գործերով են ամրապնդել մեր ժողովուրդների բարեկամությունը, որը առավել պիտի զորանա և ամրապնդվի Ուկրաինայում հայ համայնքի և Հայ Եկեղեցու, իսկ Հայաստանում՝ ուկրաինական համայնքի գործունեությամբ և իր նպաստը պիտի բերի մեր երկրների միջև զարգացող արդյունաշատ համագործակցությանը և բարեկամությանը:

Աղոթում ենք առ Աստված, որ Տերն Ամենակալ Իր հովանի Աջի օրհնության ներքո պահի և պահպանի մեր երկու երկրներն ու ժողովուրդներին՝ իր Սուրբ Հոգու առաջնորդությամբ լուսավորելով նրանց ղեկավարների ընթացքը դեպի նորանոր ձեռքբերումներ՝ ի սեր մեր ժողովուրդների եղբայրության և աշխարհի խաղաղության:

Գնահատանքի և երախտագիտության Մեր խոսքն ենք ուղղում Ուկրաինայի պետական այրերին և բոլոր այն պատասխանատուներին, որոնց նախանձախնդրության ու ջանքերի շնորհիվ այսօր նորոգազարդ իր դռներն են բացում հայոց Սուրբ Խաչ վանքն ու Սուրբ Նշան եկեղեցին: Հայրապետական օրհնությամբ Մեր գնահատանքն ենք բերում Ուկրաինայի հայոց թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Գրիգորիս արքեպիսկոպոս Բունիայանին և հանձին նրա՝ թեմական խորհրդին, Ղրիմի հովվությանը և ծխական խորհրդին, համայնքի ղեկավարներին, ովքեր քրիստոսասեր ոգով գովելի առաքելություն են իրականացնում ազգային-եկեղեցական մեր կյանքում և առ Աստված հույսով ու սիրով նախանձախնդրությամբ ջանքեր ներդրեցին, որ հավատացյալ Մեր զավակները վերստին շարունակեն աղոթք ու հայց բարձրացնել առ Երկնավորը հինավուրց և աստվածօրհնյալ Սուրբ Խաչ վանքից:

Մեր աղոթքն է, որ Աստված խաղաղության մեջ նոր առաջընթաց ու շինություն պարգևի Ուկրաինայի Հանրապետությանը և Ղրիմի ինքնավար մարզին՝ առաջնորդելով դեպի նոր բարգավաճում Իր Ամենախնամ Սուրբ Աջի հովանու ներքո: Թող Տերն Ամենագոր օրհնի Ղրիմի հայոց համայնքն ու եկեղեցին, Ղրիմում ապրող ժողովուրդներին, քույր Եկեղեցիները, նրանց առաջնորդներին և սպասավորներին՝ խաղաղ և անվտանգ ընթացք հաղորդելով նրանց առաքինի գործերին ու նախաձեռնություններին՝ ի վայելումն և ի բարօրություն այստեղ ապրող բոլոր ժողովուրդների:

Շնորհք, սէր եւ ողորմութիւն Տեառն Աստուծոյ եւ Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ եւ ընդ ամենեւեան. Ամէն:

Այս նշանակալի իրադարձության առիթով, որպէս օրհնություն ու նվիրական հիշատակ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից՝ համայն հայության Սրբավայրից, Մեզ հետ բերել ենք գեղեցկագարդ սկիհ՝ ընծայելու Սուրբ Նշան վանքին, որպէսզի Պատարագի սրբազան արարողությանը մասնակից հավատավոր մեր զավակները այս սկիհից բաշխվող Սուրբ Հաղորդության ճաշակմամբ միավորվեն Փրկիչ մեր Տիրոջ հետ՝ արժանանալով երկնահեղ, առատաբուխ շնորհների:

Օծման արարողությանը ներկա էին նաև Ղրիմի Բնքնավար Հանրապետության նախագահ Անատոլի Գրիցենկոն և Նախարարների խորհրդի նախագահ Վիկտոր Պլակիդոն:

Վեհափառ Հայրապետը որպէս գնահատանքի և շնորհակալության արտահայտություն Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու բարձր պարգևով՝ «Ս. Ներսէս Շնորհալի» շքանշանով պարգևատրեց ՂԻՀ խորհրդարանի խոսնակ Անատոլի Գրիցենկոյին, վարչապետ Վիկտոր Պլակիդոյին, հայոց գրերի 1600-ամյակի կապակցությամբ պատրաստված եպիսկոպոսական պանակեով՝ Տ. Գրիգորիս արքեպիսկոպոս Բունիաթյանին, շնորհակալագրեր շնորհեց համալիրի վերանորոգման աշխատանքներում գործուն մասնակցություն ունեցած պաշտոնյաների ու անհատների: ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանը Ս. Նշան եկեղեցուն նվիրեց Երևանի ոսկերչական գործարանում հատուկ պատվիրած խաչը, որը կրկնօրինակն է Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի Սուրբ Սեղանի խաչի: Ուկրաինայի հայերի միության նախագահ Հայկ Փամբուխչյանը ՀՀ նախագահին պարգևատրեց միության «Սուրբ Խաչ» շքանշանով:

«Ցանկանում եմ շնորհակալություն հայտնել ՀՀ նախագահին և Վեհափառ Հայրապետին, որ հնարավորություն են գտել ժամանել Ղրիմ՝ մեզ հետ միասին կիսելու այս մեծ ուրախությունը: Շնորհակալություն պարգևի համար. գտնում եմ, որ դրանում դրիմցիների ներդրումն է՝ թերակողմ կայունություն, ազգամիջյան համաձայնության հաստատման գործում,- իր խոսքում նշեց Անատոլի Գրիցենկոն:- Դեռևս երեք տարի առաջ, երբ քննարկվում էր Ս. Նշանի և Սուրբ Խաչի վերակառուցման հարցը, շատերի մոտ մեծ կասկածներ կային՝ հնարավո՞ր է արդյոք այդ իրականացնել: Այսօր այն կայացած իրողություն է»:

Ղրիմի հայկական համայնքի նախագահ Օլեգ Գաբրիելյանն էլ ասաց, որ համալիրն օրերս ապահովվել է հոսանքով, վերանորոգվել է ճանապարհը, և նորոգության աշխատանքները շարունակվելու են. «Մենք պարտավոր ենք սերունդներին փոխանցել այն, ինչ մեզ են ժառանգել մեր նախնիները»:

Ս. Խաչ վանքի հիմնադրման 650 ամյակի և Ս. Նշան եկեղեցու օծման հանդիսություններն այնուհետև մինչև ուշ երեկո շարունակվեցին գեղարվեստական տարբեր միջոցառումներով և ժողովրդական տոնախմբությամբ: